

چرایی رابطه فرا زناشویی مردان متأهل در شهر تهران

هلم نیک بخش^۱

نوروز هاشم زهی^۲

نازنین ملکیان^۳

 10.22034/SSYS.2022.2202.2574

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۱۶

خانواده نقش مهمی در همبستگی اجتماعی دارد و هر نوع تحول در روابط زوجین آن را متأثر می‌سازد. یکی از تحولاتی که بنیان خانواده را سست و ناپایدار می‌سازد، ارتباط فرا زناشویی همسران است. رابطه فرا زناشویی به معنای عدم پابندی به تعهد ازدواج می‌باشد و با توجه به این‌که بنیان خانواده و در نتیجه ارکان جامعه را با مخاطره مواجه می‌کند، واکاوی آن اهمیت دارد. از این‌رو مسئله اصلی در این پژوهش، شناسایی چرایی ارتباط فرا زناشویی مردان متأهل جوان بوده که با رویکرد کیفی، بر مبنای گراندد تئوری و با تکنیک مصاحبه عمیق بدون ساختار انجام شده است. داده‌های موردنیاز با مصاحبه از ۱۵ نفر از مردان جوان متأهل شهر تهران با سابقه رابطه فرا زناشویی که مایل به مشارکت در تحقیق بودند، جمع‌آوری شده است. نتایج این پژوهش نشان داد که عوامل فردی، نگرشی، ازدواج نامناسب، تعاملی/ارتباطی و عوامل محیطی در شروع رابطه نامتعارف مردان جوان متأهل شهر تهران موثر بوده است.

واژگان کلیدی: رابطه فرا زناشویی، خیانت، بی‌وفایی، عشق سیال و نظریه داده بنیاد.

۱- دانشجوی دکترای علوم ارتباطات اجتماعی، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- استادیار، گروه علوم اجتماعی و ارتباطات، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: No_hashemzahi@yahoo.com

۳- استادیار، گروه علوم اجتماعی و ارتباطات، واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

ارتباط زناشویی به دلیل ماهیت چندوجهی آن ممکن است تحت تأثیر عوامل متعددی قرار گیرد و با چالش‌هایی رو به رو می‌شود. در این میان، خیانت و رابطه فرازناشویی بیشترین آسیب را به رابطه همسران وارد می‌کند و حتی می‌تواند رابطه را در معرض نابودی قرار دهد.

زوجین در خانواده هسته مرکزی همه سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی به شمار می‌آیند و همه نقش‌های مربوط به ایجاد تمدن، انتقال موارث، رشد و شکوفایی انسانیت به عملکرد آنان مربوط می‌شود. حمایتگری و تعهد در محیط خانواده، برای زوجین و فرزندان مهم است به دلیل آن که خیانت والدین، وضعیت تاهل والدین، تعارض والدین و رضایت زناشویی والدین با احتمال خیانت فرزندان مرتبط است (ویزور^۱، ۲۰۱۸: ۳۱). محققان، رابطه فرا زناشویی را یکی از عوامل و دلایل اساسی تعارضات زناشویی، آسیب‌های روانی و اقدام عملی زوج‌ها برای طلاق مطرح کرده‌اند (آسایش و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۸). در جامعه کنونی، مشکلات و تعارض‌های خانوادگی و زناشویی افزایش چشمگیری یافته‌اند و شواهد فراوانی گویای آن هستند که زوج‌ها در جامعه امروزی برای برقراری و حفظ روابط صمیمی و دوستانه با مشکلات شدید و فراگیری دست به گریبان هستند (هادیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۸۲). رشد آمار مراجعه به مشاوران ازدواج و دادگاه‌های خانواده، رونق گروه‌های خودیاری زناشویی و افزایش نرخ طلاق گویای این موارد است (گیدنز و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۵۹-۲۶۱).

بروز تحولات و دگرگونی‌های متعدد در نظام فرهنگی و اجتماعی جهان مدرن، ارزش‌ها و باورهای مردم پیرامون ازدواج و خانواده را از گذشته متفاوت کرده است. ارزشمند دانستن فرزندان، تحول نقش‌های زن و شوهری، موقعیت در حال تغییر زنان و موازنه قدرت آنان با مردان، حضور گسترده زنان شاغل در زندگی اجتماعی، تغییر و تنوع شکل‌های ازدواج، تأخیر در ازدواج، کاهش فرزندآوری، ظهور الگوهای جدید روابط جنسی و آزادی‌های جنسی و به تبع آن رابطه با جنس مخالف و دموکراسی عاطفی که پایه آن ارتباط و اعتماد میان زن و شوهر است، از مهم‌ترین دگرگونی‌های خانواده در عصر مدرنیته^۲ است (گیدنز^۳ و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۶-۹۸).

امروزه ساختار خانواده ایرانی با چالش‌های متعددی در زمینه تعارض و ناسازگاری بین زوجین مواجه است. یکی از این موارد بی‌وفایی در زناشویی و تمایل به ارتباط نامتعارف (روابط فرا زناشویی^۴ و خیانت^۵) است. از نظر میان فرهنگی، به نوع ازدواجی که کسی در یک زمان، یک نفر را به همسری برمی‌گزیند، «تک-همسری» می‌گویند که در غالب فرهنگ‌ها یک هنجار است. هرچند تک همسری هنوز راهبرد اصلی ازدواج و تولید مثل انسان است، امروزه روابط فرا زناشویی نیز امری شایع می‌باشد. از منظر سنتی، روابط فرا زناشویی به معنای برقراری رابطه جنسی با فردی غیر از همسر است، اما با توجه به دگرگونی در روابط اجتماعی و همچنین تغییر در نگرش‌ها، علاوه بر روابط جنسی به طور خاص، داشتن سر و سر با فرد دیگر، شیفتگی و

1. Weiser
2. Modernity
3. Giddens
4. Extramarital affair
5. infidelity

محبت نامتعارف، روابط عاطفی فراتر از دوستی عادی، استفاده از پورنوگرافی^۱، ارتباط نامتعارف در فضاهای مجازی^۲ نیز در این تعریف می‌گنجد. با ظهور اینترنت و گوشی‌های هوشمند، رفتارهای رایجانه‌ای (مانند ارسال پیامک، ارسال عکس‌های صریح، یا تماشای پورن زنده وب‌کم) نیز به عنوان اشکال خیانت رایج‌تر شده‌اند (واولس^۳ و همکاران، ۲۰۲۱: ۵). به نظر می‌رسد که خیانت آنلاین، به اندازه خیانت واقعی آسیب‌زا است (مائو^۴ و همکاران، ۲۰۰۹: ۳۰۲). درباره علل و زمینه‌های رابطه فرازناشویی، بر اساس نتایج تحقیقات انجام یافته، مواردی نظیر نارضایتی از روابط جنسی و عاطفی، سوءظن نسبت به وفاداری همسر، تنوع‌طلبی، تجربه شکست عاطفی، انتقام‌جویی از همسر بی‌وفا، ویژگی‌های شخصیتی، سبک دلبستگی، مذهب، سطح تحصیلات، درآمد و شغل، بلوغ جنسی و اجتماعی، خانواده منشاء، وسایل ارتباط جمعی، مسائل طبی، عوامل زمینه‌ای، شخصیت و درک همسران از ازدواج و در نهایت عوامل پیش‌بینی‌کننده قبل از ازدواج، از جمله سابقه روابط جنسی رضایت‌بخش قبل از ازدواج و تجربه شکست عاطفی در زندگی مشترک (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۶) مطرح شده است. زمینه‌های شکل‌گیری و رواج خیانت جنسی و عاطفی در هر جامعه و منطقه متفاوت است و موضوع برقراری روابط فرازناشویی در جامعه معاصر ایران، روندی رو به رشد را نشان می‌دهد. با توجه به این‌که رابطه فرازناشویی زوجین از علل اصلی تعارضات زناشویی و طلاق محسوب می‌شود، اما در ایران به دلیل واکنش شدید و حساسیت زیاد جامعه و قوانین برای عاملان و مرتکبان و عدم دسترسی آسان به افراد، فقر پژوهش در این زمینه به چشم می‌خورد و تحقیقات انجام شده بسیار اندک و ناکافی است. همچنین اغلب تحقیقات به‌صورت کمی انجام شده است. در نتیجه، پژوهش حاضر، درصدد پاسخگویی به پرسش زیر است:

از دیدگاه مردان جوان متأهل درگیر در پدیده رابطه فرازناشویی، چه عواملی موجب بروز خیانت و ارتباط نامتعارف است؟

روش‌شناسی پژوهش

نوع روش تحقیق (اکتشافی) کیفی، از نوع نظریه داده بنیاد (گراندد تئوری^۵) و با رویکرد استقرایی یعنی رسیدن از جزء به کل بوده و به‌صورت مصاحبه و تحلیل محتوایی و ساختاری با روش اشتراوس و کوربین^۶ انجام شده است. تحقیق کیفی برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد شرایط پیچیده مفید است و اجازه می‌دهد تا یک دیدگاه انسانی و درون‌گرایانه در تحقیق گنجانده شود. از این رو، داده‌های کیفی جمع‌آوری شده بر اساس جهان‌بینی شرکت‌کننده است و نه جهان‌بینی ایجاد شده توسط محقق. رویکرد تفسیری بر خلاف رویکرد عینی‌گرای پوزیتیویستی، بر این باور است که شناخت اجتماعی و واقعیت‌های اجتماعی موجود در آن برحسب نوع و شیوه کنش انسانی، ماهیتی اقتضایی و موقعیتی دارند؛ به این معنا که جهان اجتماعی در درون و مبتنی بر

1. Pornography
2. Virtual spaces
3. Vowels
4. Mao
5. Grounded theory
6. Strauss and Corbin

تعاملات بین موجودات انسانی بر ساخته می‌شود و درون یک بستر ذاتاً اجتماعی گسترش می‌یابد و منتقل می‌شود (استراس و کوربین، ۱۳۹۰: ۴۲).

در پژوهش کیفی از افراد خواسته می‌شود تجارب روزمره، احساسات، هیجانات و نظراتشان را در مورد موضوع پژوهش بیان کنند. ابزار انجام پژوهش، مصاحبه عمیق ساخت نایافته است. برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند جهت گزینش افراد مورد مصاحبه استفاده شد. به منظور گردآوری دیدگاه‌ها، با ۱۵ نفر از مردان جوان متاهلی که درگیر ارتباط نامتعارف بودند تا زمان رسیدن به اشباع نظری مصاحبه عمیق و بدون ساختار انجام شد. این نوع مصاحبه به دلیل انعطاف‌پذیری و عمیق بودن مناسب پژوهش‌های کیفی است (اشتراوس و کوربین، ۱۳۹۲: ۷). پس از ضبط صدای مصاحبه‌شوندگان، کلیه مکالمات با دقت روی کاغذ نوشته شد. کسب اجازه برای ضبط مصاحبه‌ها، رضایت آگاهانه مصاحبه‌شوندگان، تعهد اخلاقی مصاحبه‌کننده برای حفظ گمنامی مصاحبه‌شوندگان و محرمانه ماندن اطلاعات در همه مصاحبه‌ها مدنظر بود. به منظور انجام روایی صوری یا ظاهری مطابق جدول ۱ به روش اسکینر^۱، از روایی داده‌های گردآوری شده اطمینان حاصل شد.

جدول ۱: روش‌های اطمینان از روایی

روش‌های اطمینان از روایی	شیوه اجرا در پژوهش
مشاهده پایدار	مشارکت و حضور محقق در محیط مشارکت و تلاش جهت اکتشاف جزئیات تجارب مشارکت‌کنندگان
بازرسی مجدد مسیر کسب اطلاعات	انجام بازرسی ادواری اطلاعات و کدهای به دست آمده به جهت پیشگیری از سوگیری و اطمینان از صحت توسط محقق و اساتید محترم راهنما و مشاور
چک کردن با مشارکت‌کنندگان	بررسی اطلاعات به دست آمده و چک کردن با مصاحبه‌شوندگان برای اطمینان از درک صحیح مطالب در زمان مصاحبه
مثلث سازی	استفاده از منابع متعدد برای جمع‌آوری داده‌ها
مقایسه مستمر	مقایسه داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌شوندگان به صورت مستمر در تمام طول تحقیق

برای روایی محتوایی، قبل از انجام مصاحبه سوالات با کمک چند تن از خبرگان طراحی شد. برای رسیدن به پایایی یا قابلیت وابستگی در روش‌های کیفی برخی از محققان تکنیک‌هایی مانند هدایت دقیق جریان مصاحبه برای گردآوری داده‌ها، ایجاد فرایندهای ساختمان برای اجرا و تفسیر مصاحبه‌های همگرا و استفاده از کمیت‌های تخصصی را پیشنهاد می‌نمایند (فیروزجائیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۱). برای دستیابی به پایایی در مرحله مصاحبه، از پرسش‌های مولد و در مرحله تفسیر داده‌ها، چگونگی اجرای تفسیر و روش کدگذاری از دیدگاه صاحب‌نظران موردتوجه قرار گرفت. پس از اتمام مصاحبه‌ها، تجزیه و تحلیل یافته‌ها به روش استقرایی منطقی انجام گرفت. بدین

منظور پس از نگارش متن مصاحبه‌ها از روی صداهای ضبط شده، متن مصاحبه‌ها چندین بار مرور شد تا به کوچک‌ترین واحدهای تشکیل دهنده و معنادار تبدیل و مقوله‌بندی شدند. سپس مقوله اصلی هر مصاحبه در جدولی زیر هم قرار گرفته و یک هسته مرکزی (پدیده) انتخاب شده است که تمامی مقوله‌های اصلی مصاحبه‌ها را دربر می‌گیرد. بررسی قیاسی و استقرایی بین متون اولیه و مقوله‌ها چندین بار انجام شد تا در نهایت، ثبات قابل قبولی برای مفهوم‌سازی از داده‌ها حاصل شد. هسته مرکزی (پدیده) این پژوهش رابطه فرا زناشویی (ارتباط نامتعارف، خیانت) بوده است.

یافته‌های پژوهش

پس از معرفی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه مورد بررسی، یافته‌های تحلیلی در قالب کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها در میان کنشگران ارائه شد. نمونه پژوهش شامل ۱۵ مرد متأهل ساکن تهران بوده که ارتباط نامتعارف داشته‌اند.

الف) یافته‌های توصیفی

از ۱۵ فرد مورد مطالعه (۲۹ تا ۳۵ ساله) میانگین سنی ۳۲/۸ سال بوده است. ۳ نفر سابقه ازدواج قبلی داشته‌اند. کمترین میزان سال‌های زندگی مشترک ۲ سال و بیشترین آن ۸ سال بوده است. تحصیلات ۵ نفر زیر دیپلم، ۴ نفر دیپلم، ۱ نفر کاردانی، ۳ نفر کارشناسی، ۱ نفر کارشناسی ارشد و ۱ نفر دکترا بوده است. ۶ نفر فرزند نداشته‌اند. ۴ نفر ۱ فرزند، ۳ نفر ۲ فرزند و ۲ نفر ۳ فرزند داشته‌اند. پراکندگی قومیت و محل تولد افراد مورد مطالعه زیاد بوده و شامل اقوام مختلف از شهرهای گوناگون بوده است. وضعیت اقتصادی ۴۰ درصد از افراد مورد مطالعه متوسط بوده، ۲۰ درصد وضعیت اقتصادی خوبی داشته و ۴۰ درصد از آن‌ها از وضعیت اقتصادی ضعیفی برخوردار بوده‌اند. ۲۰ درصد از افراد مورد مطالعه، با جنس مخالف قبل از ازدواج، هیچ‌گونه رابطه عاطفی و دوستی نداشته‌اند، ۲۰ درصد با جنس مخالف قبل از ازدواج رابطه عاطفی و دوستی داشته و ۶۰ درصد با جنس مخالف قبل از ازدواج، رابطه جنسی داشته‌اند.

ب) یافته‌های تحلیلی

کدگذاری باز: بر مبنای روش‌شناسی نظریه زمینه‌ای، ابتدا فرایند کدگذاری باز^۱ انجام شد که بر اساس آن، گزاره‌های خام مصاحبه، به مفاهیم تبدیل شدند. در مجموع، ۱۲۷ مفهوم از مصاحبه ۱۵ پاسخگو استخراج شده است.

کدگذاری محوری: در مرحله کدگذاری محوری^۲ مفاهیم غیرمرتبط حذف و مفاهیم نزدیک به یکدیگر در قالب مقوله‌های جدیدی که در تحلیل نهایی مورد استفاده قرار می‌گیرند، دسته‌بندی شدند. ۳۸ مقوله از مصاحبه ۱۵ پاسخگو استخراج شده است.

کدگذاری گزینشی: کدگذاری گزینشی^۳ سومین مرحله کدگذاری است. در این پژوهش، مفاهیم استحصال شده در کدگذاری محوری، در قالب مقولات با عنوان شرایط علی، پدیده، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبرد و پیامد قرار می‌گیرند.

1. Open coding
2. Axial coding
3. Selective coding

محور عوامل فردی: با توجه به این که تصمیم‌ها، رفتارها و فعالیت‌های انسان‌ها تحت تاثیر عوامل مختلف روانی و اجتماعی است و هر انتخاب بر سایر تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای بعدی موثر می باشد و افراد از لحاظ ویژگی‌هایی چون درونگرایی و برونگرایی، هیجان‌خواهی یا عدم هیجان‌خواهی و انعطاف‌پذیری با یکدیگر تفاوت دارند، عوامل فردی اهمیت ویژه‌ای می‌یابند. در برخی از موارد، رفتارهای والدین منجر به بروز ویژگی‌های شخصیتی در فرزندان می‌شود که تسهیل کننده رفتارهای خیانت آمیز آنان در بزرگسالی می‌شود (باربارو^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۵۱). تفاوت های فردی در پیوندهای دلبستگی ممکن است بر عملکرد رفتارهای حفظ همسر تاثیر بگذارد (باربارو و همکاران، ۲۰۱۶: ۶۰۷).

مقوله‌های مرتبط با شرایط زمینه‌ای^۲ در محور عوامل فردی شامل مقوله‌های شخصیتی (صفات و ویژگی‌های شخصیتی نمودی از افکار، احساسات و اعمال که معمولاً در طول زمان و شرایط و موقعیت‌های متفاوت، نسبتاً پایدار هستند) و تجربه زندگی گذشته است.

نمونه: «از همون اول هم ازش خیلی خوشم نیامد. زنم خیلی بی‌ریخته. برعکسش من خیلی خوش تیپم.» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده)

نمونه: «فقط ارتباط مجازی داشتیم... به هم پیام می‌دادیم و عکس خانواده‌هامون رو برای هم می‌فرستادیم و یاد گذشته‌ها می‌کردیم.» (بابک، ۳۵ ساله، کارشناسی ارشد، مدیر شرکت).
مقوله‌های مرتبط با شرایط مداخله‌گر^۳ در محور عوامل فردی شامل ویژگی‌های شخصیتی همسر و تفاوت‌های شخصیتی زوجین است.

نمونه: «زنم غرغرو شده. هیچ‌وقت نمی‌تونیم باهم چند دقیقه صحبت کنیم. هر بار با هم حرف می‌زنیم، کارمون به بحث می‌رسه... دائم می‌خواد من رو کنترل کنه.» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

نمونه: «من خونگرم و صمیمی هستم و زنم سرد و بی‌احساس. زنم خیلی اجتماعی نیست. نه اهل مهمونی رفته، نه مهمونی دادن» (فرهاد، ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

مقوله مرتبط با شرایط علی^۴ در محور عوامل فردی توجیه ارتباط نامتعارف است.

نمونه: «به نظرم تقصیر زنمه. وقتی که به نیازهای من توجه نمی‌کنه بایدم منتظر این برخوردها باشه» (علی، ۳۰ ساله، دیپلم، کارمند املاک).

مقوله پدیده^۵ در محور عوامل فردی، تنوع‌طلبی بوده است.

نمونه: «دوست ندارم زیاد با یک زن بمونم. برای همین تا حالا با زن‌های مختلفی رابطه داشتم.» (محمد، ۳۴ ساله، زیر دیپلم، سرایدار).

راهبرد^۶: راهبرد از پدیده محوری منتج می‌گردد و بیانگر کش‌هایی است که کنشگران در قبال شرایط از خود نشان داده‌اند. در محور عوامل فردی، نارضایتی در ادامه زندگی است.

1. Barbaro
2. Background conditions
3. Interfering conditions
4. Cause conditions
5. Phenomenon
6. Strategy

نمونه: «مجبور شدم با دختر عمه‌ام ازدواج کنم تا حمایت خانواده را از دست ندم... از همان ماه اول پشیمان شدم.» (فرهاد ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

پیامد^۱ در محور فردگرایی افزایش لذت‌گرایی شامل جبران کمبودها و نیازها و احساس خوشی و لذت بوده است.

نمونه: «اکثر مردهایی که تو پارتی هستن، متاهل هستن و میگن با این برنامه‌ها ما شاد و شنگول می‌شیم و وقتی می‌ریم خونه به زن و زندگی گیر نمی‌دیم.» (حامد، ۳۱ ساله، دیپلم، فروشنده).

محور عوامل نگرشی: نگرش‌ها، در زمینه‌سازی و فرم دهی به رفتارها، ایجاد انگیزش، ارضای نیازها و جهت‌دهی به گرایش‌ها تاثیر مهمی دارند. آلپورت^۲ (۱۹۵۳) تعریفی از نگرش ارائه کرد: «وضعیتی از آمادگی روانی محصول تجربه سازمان یافته که نفوذی مستقیم و پویا در کنش فرد نسبت به محیط پیرامونی و اوضاع و احوالی که با آن در تماس قرار می‌گیرد، اعمال می‌نماید.» (گنجی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۰). افزایش فردگرایی و لذت محوری در جهان مدرن، این باور و نگرش را در افراد ایجاد کرده که پیش از هر چیز و مهم‌تر از هر چیز، خود انسان و رفع نیازها و جلب لذت‌های اوست. به اعتقاد باومن^۳ (۱۳۸۴) انسان امروزی تمایل دارد وارد روابطی شود که از آن‌ها لذت ببرد و قادر باشد در زمان بروز مشکلات و سختی‌ها آن رابطه را ترک کند. فرهنگ مصرف‌گرایی^۴ در روابط انسانی رسوخ کرده و حتی روابط عاشقانه زوجین را دچار سیالیت و عدم قطعیت کرده است.

مقوله مرتبط با شرایط زمینه‌ای در محور عوامل نگرشی، نگرش به ازدواج (نگرش‌های افراد نسبت به ازدواج می‌توانند سازنده یا مخرب باشند. زمانی که افراد با نگرش مصلحت‌گرایی فردی، تمتع فردی، سودگرایی و مادی‌گرایی به ازدواج بیندیشند، ارتباط زوجین نیز تحت تاثیر قرار گرفته و روابطی سست و آسیب‌پذیر شکل می‌گیرد) است.

نمونه: «از همون اول هم ازش خیلی خوشم نیامد... ولی خرج خونه رو اون میداد. حقوق من خرج خودم میشه» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

مقوله مرتبط با شرایط مداخله‌گر در محور عوامل نگرشی، نگرش حق به جانب است. نمونه: «دیگه اون دختر حرف گوش کن نبود... وقتی عصبانیم می‌کرد، حال خودم رو نمی‌فهمیدم. چند بار تو عصبانیت کنکش زده بودم ... من بهش کمک کرده بودم، ولی اون قدردان نبود.» (بهرز، ۳۴ ساله، زیر دیپلم، راننده).

مقوله مرتبط با شرایط علی در محور عوامل نگرشی، نگرش به رابطه فرازناشویی است. نمونه: «این رابطه باعث شده بتونم سرپا بمونم. چه اشکالی داره اینجور ارتباط؟ زنم هم اگر بخواد با کسی در این حد ارتباط داشته باشه، برای من پذیرفتنی هست» (فرهاد ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

مقوله پدیده در محور عوامل نگرشی، نحوه نگرش به تعهد زناشویی است.

-
1. Consequences
 2. Alport
 3. Bauman
 4. Consumerism

نمونه: «ما همسران فضای مجازی هستیم... با خیلی‌ها رابطه داشتیم از همون دوران دانشجویی تا حالا. کلا من اهل خوش گذرونی و لذت بردن از زندگی هستم. من مطمئن هستم همسر من این شرایط را می‌دونه، ولی به روش نیماره... به نظرم خیلی زود ازدواج کردم. هنوز شرایط زندگی مجردی رو بیشتر دوست دارم و فکر نکنم حالا حالاها به زندگی متاهلی متعهد بشم» (امید، ۳۳ ساله، دکترا، پزشک).

راهبرد در محور عوامل نگرشی، نگرش به زندگی با وجود رابطه فرا زناشویی است. نمونه: «به نظرم تقصیر زمنه. وقتی که به نیازهای من توجه نمی‌کنه باید منتظر این برخوردها باشه» (علی، ۳۰ ساله، دیپلم، کارمند املاک).

پیامد در محور عوامل نگرشی، تلاش برای تداوم زندگی است. نمونه: «به خاطرش چند جلسه مشاوره رفتیم و بهش گفتم که این ارتباط را قطع می‌کنم. اما هنوز این ارتباط ادامه داره و فقط مراقبم که نفهمه» (بابک، ۳۵ ساله، کارشناسی ارشد، مدیر شرکت).

محور عوامل ازدواج نامناسب: ازدواج مقوله بسیار مهمی در زندگی هر فرد است. انتظار می‌رود روابط زوجین به گونه‌ای باشد که بتواند استعدادهای هر یک از آنان را بارور نماید، درک متقابل، نشاط، شادکامی و تعادل روانی آنان را ارتقا بخشد و کارکردهای هر یک از آنان را در ارتباط با فرزندان، والدین، خانواده یکدیگر و جامعه تقویت نماید. در برخی از موارد همسرگزینی به شیوه کاملاً سنتی، مصلحت‌اندیشانه و بدون توجه به ویژگی‌های شخصیتی صورت می‌پذیرد و به زندگی سرد و بی‌روح می‌انجامد. با ظهور جامعه مدرن، در پاره‌ای از موارد شیوه ازدواج احساسی جایگزین ازدواج سنتی شد که آن هم به دلیل در نظر نگرفتن تطابق شرایط زوجین، با بی‌ملاحظگی و بدون عقلانیت صورت پذیرفته و در بسیاری از موارد موفق نبوده است. روابط عاشقانه مستعد مشکلات مختلفی مانند شخصیت‌های متفاوت، اختلاف نظرها و فاصله‌های طولانی هستند که ممکن است نه تنها کیفیت رابطه را مورد تهدید قرار دهد، بلکه منجر به خاتمه آن شود (ناسیمنتو و همکاران، ۲۰۲۰: ۲۴). خانواده یک نظام اجتماعی و طبیعی با ساختار عاطفی پیچیده است که محبت، وفاداری و تداوم عضویت از ویژگی‌های مهم آن به شمار می‌رود (گلدنبرگ و گلدنبرگ، ۱۳۹۶: ۱۱). رضایت یا نارضایتی از بخشی از زندگی به سایر بخش‌های زندگی تعمیم می‌یابد و آن بخش را نیز متأثر می‌سازد. شخصی که در یک زمینه از زندگی خود نارضاعی است، به دنبال کسب رضایت در زمینه‌های دیگر زندگی برمی‌آید (صفدری، ۱۳۷۴: ۳۸-۳۶). در برخی از زندگی‌های ناسازگار، زوجین با وجود ناخشنودی از شرایط زندگی، جدایی و طلاق را انتخاب نمی‌نمایند و به دلیل وجود فرزند یا رعایت هنجارهای اجتماعی به زندگی مشترک ادامه می‌دهند- درحالی که به تعهد زندگی مشترک وفادار نمانده‌اند و رابطه فرا زناشویی را به عنوان راهی برای تسکین مشکلات انتخاب می‌کنند.

مقوله‌های مرتبط با شرایط زمینه‌ای در محور عوامل ازدواج نامناسب، ازدواج زودهنگام و اختلاف سنی نامتعارف است.

نمونه: «هنوز درس تموم نشده بود که مجبور شدم با فرزانه ازدواج کنم، چون طی ارتباطمون باردار شده بود. اون موقع من ۲۱ ساله بودم و فرزانه ۱۷ ساله. بدون اطلاع خانواده‌ام عقد کردیم.» (افشین، ۳۴ ساله، کارشناس، کارمند).

نمونه: «زنم ۳ سال از من بزرگتره. از همدیگه خسته شدیم. دائم می‌خواد من رو کنترل کنه» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

مقوله مرتبط با شرایط مداخله‌گر در محور عوامل ازدواج نامناسب، عدم توجه به احساسات در شروع ازدواج شامل ازدواج اجباری و ازدواج بدون احساس است.

نمونه: «مجبور شدم با دختر عمه‌ام ازدواج کنم تا حمایت خانواده را از دست ندم. اصلاً دوستش نداشتم.» (فرهاد، ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

مقوله مرتبط با شرایط علی در محور عوامل ازدواج نامناسب علل نامناسب شروع ازدواج شامل ازدواج به امید ترک اعتیاد و ازدواج به امید سر به راه شدن و مسئولیت‌پذیر شدن است.

نمونه: «کم کم مواد را شروع کردم. چند بار ترک کردم و دوباره مواد کشیدم... خانواده برام زن گرفتن که دیگه دنبال اعتیاد نرم» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

مقوله پدیده در محور عوامل ازدواج نامناسب، تداوم زندگی بدون خشنودی شامل تداوم زندگی به دلیل وجود فرزند و تداوم زندگی به علت مسائل سنتی است.

نمونه: «دیگه از چشمم افتاده، ولی به خاطر بچه‌ها نمی‌خوام از هم جدا شیم... جلوی دیگران وانمود می‌کنم که زندگی خوبی داریم، اما کلی دوست دختر دارم» (سپیل، ۳۵ ساله، کارشناسی، ارثی).

راهبرد در محور عوامل ازدواج نامناسب، غلبه احساس شامل ازدواج احساسی است.
نمونه: «دوران سربازی ... با یک دختری دوست بودم. از سربازی که برگشتم آن قدر به خانواده اصرار کردم که رفتیم خواستگاری. خانواده دو تامون مخالف بودن. نه کار درست و حسابی داشتم نه تخصصی داشتم. خلاصه با بدبختی، خانواده‌ها کوتاه آمدن. عقد کردیم» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

پیامد در محور عوامل ازدواج نامناسب، نارضایتی و ناخرسندی از زندگی شامل شروع رابطه نامتعارف است.

نمونه: «زندگی مان گرمی سابق را نداشت. به بهانه این‌که خانواده من مذهبی هستند، رفت و آمدمان را با خانواده من محدود کرده بود. بهانه‌گیر شده بود و به هر دلیلی با من قهر می‌کرد. مشغولیتش موبایلش بود و دوستانش... تا چشم باز کردم دیدم دائم با دوست مهتاب چت می‌کنم» (میلاد، ۲۹ ساله، دیپلم، فروشنده).

محور عوامل تعاملی و ارتباطی: هدف اصلی ازدواج ارتباط است. ارتباط به زن و شوهر این امکان را می‌دهد که با یکدیگر به بحث و تبادل نظر بپردازند و از نیازهای هم آگاهی یابند، زیرا روابط زوجین در واقع با هدف ارضای تمام سطوح نیازها صورت می‌گیرد. نارضایتی و مشکلات زناشویی در واقع حاصل وجود مشکل در رابطه است. یکی از مهم‌ترین عوامل مشکل‌زا که موجب کاهش سطح کیفی زندگی و رضایتمندی زناشویی می‌شود، اختلال در ارتباط یا به عبارتی اختلال در فرایند تفهیم و تفاهم است. بیش از ۹۰ درصد زوج‌های آشفته، مشکلات ارتباطی را مسئله اصلی خود بیان می‌کنند (کارگر و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۵). علاوه بر ارتباط عاطفی، یکی از مهم‌ترین عوامل در دوام زندگی زناشویی، رضایت جنسی است. در برخی از موارد، زوجین به جنبه‌های فیزیولوژیکی، روان‌شناختی و احساسی یکدیگر ناآشنا هستند و رابطه زناشویی رضایت‌بخشی را

تجربه نمی‌کنند و عدم کارکرد مطلوب جنسی بر تمامی ابعاد زندگی تأثیر عمیقی برجای می‌گذارد و سبب بروز طلاق عاطفی یا گرایش به روابط نامتعارف می‌شود.

مقوله مرتبط با شرایط زمینه‌ای در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، تنوع‌جویی جنسی است. نمونه: «خودم را درگیر ارتباط طولانی نمی‌کنم. به رابطه با زن‌های متفاوت عادت کردم. برام هم مهم نیست که زنه چی هست و کی هست حتی با زن شوهردار هم رابطه داشتم» (بهرروز، ۳۴ ساله، زیر دیپلم، راننده).

مقوله‌های مرتبط با شرایط مداخله‌گر در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، رابطه زناشویی کم کیفیت، مشکلات رفتاری، مشکلات مربوط به خانواده منشأ و عدم توجه به همسر است. نمونه: «از نظر جنسی هم کاملاً سرد و بی‌تحرك بود و به نظرش رابطه جنسی سالی چند بار کافی بود... واقعا هیچ لذتی از رابطه با همسر نمی‌بردم» (سهیل، ۳۵ ساله، کارشناسی، ارتشی). نمونه: «بهانه گیر شده بود و به هر دلیلی با من قهر می‌کرد» (میلاد، ۲۹ ساله، دیپلم، فروشنده).

نمونه: «از همون هفته اول ازدواج پشیمون شدم. زنم حرف تو دهنش بند نمی‌شه. همه‌اش خانواده‌اش تو زندگیمون دخالت می‌کنن» (علی، ۳۰ ساله، دیپلم، کارمند املاک).

نمونه: «حتی وقتی تصادف کردم و چند روز بیمارستان بستری بودم فقط یک بار به ملاقاتم آمد. انگار از سنگ ساخته شده» (فرهاد، ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

مقوله‌های مرتبط با شرایط علی در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، عدم ارضای نیازهای عاطفی و مشکلات رابطه جنسی است.

نمونه: «زنم از زن بودن فقط آشپزی و نظافت خونه و رسیدگی به بچه‌ها رو بلد بود. هر چی سعی کردم باهاش مهربون باشم، ازش تعریف کنم و... فایده نداشت. اصلاً انگار من وجود نداشتم. اصلاً توجهی به من و نیازهای من نداشت» (سهیل، ۳۵ ساله، کارشناسی، ارتشی).

نمونه: «زنم نه به خونه و زندگی می‌رسید و نه به نیازهای جنسی توجه داشت.» (حامد، ۳۱ ساله، دیپلم، فروشنده).

مقوله پدیده در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، احساسات منفی رابطه است.

نمونه: «رابطه جنسیمون هم افتضاحه. دائم زنم میگه خسته‌ام و حوصله ندارم ... من هم به شیوه قبل از ازدواجم، کلی دوست دختر دارم» (شهاب، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، فروشنده).

راهبرد در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، تعامل حمایتی اطرافیان و ارضای نیازها در رابطه با فردی غیر از همسر است.

نمونه: «تا حالا با زن‌های مختلفی رابطه داشتم. مدیر ساختمون میدونه و چون خودش یواشکی و دور از چشم زن و بچه‌اش، تو خونه ما تریاک می‌کشه و با زن‌ها ارتباط داره، خودش شرایط رو جور می‌کنه» (محمد، ۳۴ ساله، زیر دیپلم، سرایدار).

نمونه: «وقتی نیاز جنسی داشتم، خودشو به بی‌حالی و مریضی می‌زد. منم با فیلم‌های پورن و جت‌های سکسی نیازم را برطرف می‌کردم... به نظرم تقصیر زنمه. وقتی که به نیازهای من توجه نمی‌کنه بایدم منتظر این برخوردها باشه» (علی، ۳۰ ساله، دیپلم، کارمند املاک).

محور عوامل محیط و جامعه: انسان موجودی اجتماعی است. در نتیجه، محیط و جامعه نقش بسیار مهمی در زندگی افراد ایفا می‌کند. در جامعه امروزی تقابل سنت و مدرنیته شرایط جدیدی در همه زوایای زندگی ایجاد کرده است. در نتیجه، سطوح فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به شدت تحت تأثیر قرار گرفته و نمود آن در زندگی زوجین نیز مشاهده می‌شود. از نظر گیدنز (۱۳۷۴) در

دوران مدرن جنبش‌های اجتماعی برابری‌خواهانه و ورود زنان به عرصه‌های تولید اقتصادی و اجتماعی، شکل جدیدی از روابط زن و مرد را ایجاد کرد. این عشق، تعهد سخت‌گیرانه عشق رمانتیک را نداشت و منکر ضرورت پایداری روابط صمیمانه بود (گیدنز، ۱۳۷۴: ۹۴). باومن این الگوی جدید را «عشق سیال» می‌نامد که هیچ نیازی به پیوندها و تعهدها متصور نیست و آن‌ها را بی‌فایده می‌داند و بنابراین نمی‌تواند آن‌ها را توجیه کند (باومن، ۱۳۸۴: ۸۵). امروزه رابطه ناب، شکل رایج مودت انسانی است. هر کس بنا به منافع حاصل از آن وارد رابطه می‌شود و رابطه ناب فقط تا جایی ادامه می‌یابد که هر دو طرف فکر کنند باقی ماندن در آن برای هر یک از آن‌ها به اندازه کافی رضایت‌بخش است (باومن، ۱۳۸۴: ۱۴۲). در بخش فرهنگی و اجتماعی، اهمیت فردگرایی و لذت‌جویی منجر به غفلت از همسران و نیازهای آنان شده است. در بخش اقتصادی، با شرایط جدید تحصیلات و اشتغال، زنان وارد بازار کار شده و فرهنگ مردسالاری و سنت‌های حاکم بر جامعه را نپذیرفته و انعطاف و سازگاری کمتری در مقابل مشکلات زندگی زنشویی از خود نشان می‌دهند. در این میان، رسانه‌ها با شیوع فرهنگ مصرف‌گرایی به نارضایتی زوجین دامن می‌زنند و از سوی دیگر، با تهیه و پخش فیلم‌ها و سریال‌هایی با مضمون روابط زوجین، به عادی‌سازی ارتباط نامتعارف می‌پردازند. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، به بخش جدا نشدنی از زندگی انسان‌ها تبدیل شده و شرایط و ویژگی‌های آن نظیر گمنامی، بی‌مکانی، ارزانی و ... سبب تسهیل انواع ارتباط از جمله روابط نامتعارف شده است. عامل مهم دیگری که در گزینش سبک زندگی موثر است، مذهب می‌باشد. دین نه تنها مردم را نسبت به برخی از سبک‌های زندگی در قیاس با سبک‌های زندگی دیگر ترغیب می‌نماید، بلکه می‌تواند تأثیر قابل ملاحظه‌ای در کنترل فرهنگ مصرفی و سبک‌های زندگی مصرفی داشته باشد (هاشمیان فر، ۱۳۹۲: ۱۵۴). مدرنیزاسیون سبب تغییر جایگاه مذهب در نگرش برخی از انسان‌ها شده است. تفسیرهای شخصی از دین، انتخاب گزینشی بخش‌هایی از مذهب و سوءاستفاده از مذهب از این شرایط ناشی می‌شوند. همچنین بیماری‌های سخت روحی و جسمی فرد یا همسر و رواج پاندمی کرونا که سبب بروز مشکلات عاطفی، اقتصادی و نگرشی گردیده، از سایر عوامل تأثیرگذار محیط و جامعه بر روابط زوجین و تمایل به ارتباط نامتعارف محسوب می‌شود.

مقوله‌های مرتبط با شرایط زمینه‌ای در محور عوامل محیط و جامعه، وابستگی اقتصادی، فاصله طبقاتی، تأثیرپذیری از دیگران و مسائل مذهبی است.

نمونه: «قرار شد طبقه پایین خونه پدری من زندگی کنیم... از پدرم پول قرض گرفتم و یک موتور خریدم و به عنوان پیک مشغول به کار شدم.» (آرمان، ۳۳ ساله، دیپلم، مربی باشگاه).
نمونه: «وضع مالی خوبی دارم... تصمیم گرفتم با کسی ازدواج کنم که حتما تحصیل کرده باشه... زهره دانشجوی پزشکی بود از یک خانواده معمولی و با قیافه خیلی معمولی» (حامد، ۳۱ ساله، دیپلم، فروشنده).

نمونه: «بهناز مرتب از من تعریف می‌کرد و از همسرم بد می‌گفت کم کم روابط من و همسرم شکرآب شد» (پوریا، ۳۴ ساله، کارشناسی، کارمند).

نمونه: «روابطم با زن‌ها و مشروب و ... شروع شد. من قبلا اهل نماز خواندن بودم، ولی کم کم از دین فاصله گرفتم» (حامد، ۳۱ ساله، دیپلم، فروشنده).

مقوله‌های مرتبط با شرایط مداخله‌گر در محور عوامل محیط و جامعه، زمان طولانی دوری از همسر، محیط مساعد برای ارتباط نامتعارف و تعارضات شناختی است.

نمونه: «به خاطر طرحش مجبوره شهرستان باشه و ما خیلی کم همدیگه رو می‌بینیم و خیلی به‌طور واقعی متاهل نیستیم. ما همسران فضای مجازی هستیم» (امید، ۳۳ ساله، دکتر، پزشک).

نمونه: «با یکی از همکاران شرکت رابطه دارم. اون همه چی زندگی من را می‌دونه و تو این دوران سخت همراه هست و به من آرامش می‌ده» (محمود، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، آبدارچی).

نمونه: «هنوز هم با نیلوفر در ارتباطم. البته فقط رابطه در حد صحبت و گاهی بیرون رفتن برای خرید و کافی‌شاپ... بالاخره اون دو رکعت نمازی که می‌خونم باعث میشه از خدا بترسم و روابطم را گسترش ندم» (فرهاد، ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

مقوله‌های مرتبط با شرایط علی در محور عوامل محیط و جامعه، اختلاف سطح فرهنگی زوجین، مشکلات مالی، بیماری و تسهیلگری رسانه‌ها در ارتباط نامتعارف است.

نمونه: «مادرم اصرار داشت با دختر بایمان و باحجابی ازدواج کنم که مثل خانواده خودمون باشه... خانواده من کاملاً مخالف بودن، چون خانواده مهتاب و خصوصاً خودش اصلاً مذهبی نیستند» (میلاد، ۲۹ ساله، دیپلم، فروشنده).

نمونه: «شرایط مالی خیلی بد شده بود... از پدرم پول قرض گرفتم و یک موتور خریدم و به عنوان پیک مشغول به کار شدم» (آرمان، ۳۳ ساله، دیپلم، مربی باشگاه).

نمونه: «نصف بیشتر حقوقم رو برای شیمی‌درمانی و داروهای خرج می‌کنم. کلی قرض گرفتم... با یکی از همکاران شرکت رابطه دارم. اون همه چی زندگی من را میدونه و تو این دوران سخت همراه هست و به من آرامش میده» (محمود، ۳۲ ساله، زیر دیپلم، آبدارچی).

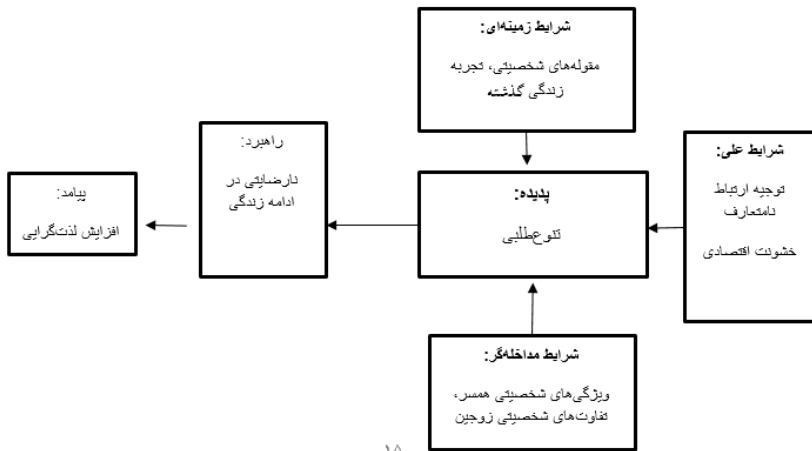
نمونه: «مشکلی نبود تا این‌که دوست دختر سابقم از طریق فیس‌بک پیغام کرد. فقط ارتباط مجازی داشتیم» (بابک، ۳۵ ساله، کارشناسی ارشد، مدیر شرکت).

مقوله پدیده در محور عوامل محیط و جامعه، از بین رفتن تابوی ارتباطات نامتعارف است. نمونه: «این رابطه باعث شده بتونم سرپا بمونم. چه اشکالی داره اینجور ارتباط؟ زنم هم اگر بخواد با کسی در این حد ارتباط داشته باشه، برای من پذیرفتنی هست» (فرهاد، ۳۴ ساله، کاردانی، کارمند).

راهبرد در محور عوامل محیط و جامعه، نقض رابطه متعهدانه است. نمونه: «کلاً من اهل خوش‌گذرونی و لذت بردن از زندگی هستم. من مطمئن هستم همسرم این شرایط را می‌دونه، ولی به روش نمی‌یاره» (امید، ۳۳ ساله، دکتر، پزشک).

پیامد در محور عوامل محیط و جامعه، تداوم ارتباط نامتعارف است. نمونه: «جلوی دیگران وانمود می‌کنم که زندگی خوبی داریم، اما کلی دوست دختر دارم و نیازهایی را که زنم نمی‌خواد برآورده کنه، کسان دیگری هستن که برآورده کنن» (سهیل، ۳۵ ساله، کارشناسی، ارثشی).

در این پژوهش، چرایی ارتباط نامتعارف زوجین مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق، در هر محور که شامل شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، شرایط علی، راهبرد و پیامد بود تشریح و ارائه شد و در نتیجه مدل نهایی به شکل زیر حاصل گردید:

شکل ۱: مدل نظریه بنیادی رابطه فرازنشویی

بحث و نتیجه‌گیری

رابطه فرازنشویی به عنوان یک نگرش جدید در حوزه روابط عاطفی و جنسی چالش جدی برای جامعه است که دارای پیامدهای مختلف فردی و اجتماعی و ماهیتی آسیب‌زا و آسیب‌زننده می باشد و تاثیرات مخربی بر همسر و خانواده فرد بر جای می‌گذارد. لذا به منظور درک چرایی تمایل زوجین به برقراری رابطه، لازم است زمینه شکل‌گیری آن مورد توجه قرار گیرد. به دلیل قبح مسئله و مشکلات شرعی و قانونی برای مرتکبین، آمار دقیقی در کشور وجود ندارد، اما وجود مطالب بسیاری در جراید و شبکه‌های اجتماعی، افزایش آمار مراجعان درگیر در رابطه فرازنشویی به مراکز مشاوره و دادگاه‌های خانواده و وجود انبوهی از فیلم‌ها و سریال‌ها با موضوع خیانت بیانگر وجود این معضل اجتماعی به صورت خزنده و پنهان در جامعه است. در این پژوهش چرایی ورود زوجین به رابطه فرازنشویی، عوامل فردی، عوامل نگرشی، عوامل ازدواج نامناسب، عوامل تعاملی و ارتباطی و عوامل محیطی مورد بررسی قرار گرفته است. در محور عوامل فردی، نظریه گیدنز مطرح شده که فردی شدن خانواده و ظهور فردگرایی در عرصه آن را با تمرکز بر فرآیندهای توسعه اجتماعی به‌ویژه مدرنیزاسیون تبیین کرده است. مدرنیزاسیون در جوامع در حال تغییر، ارزش‌ها را به سمت فردگرایی، لذت‌محوری و ارضای شخصی سوق داده و افراد را به این باور رسانده که پیش از هر چیز و مهم‌تر از هر چیز، خود آن‌ها و رفع نیازها و درک لذت‌هایشان است. بنابراین در صورتی که فرد در زندگی زناشویی احساس بسنده نبودن یا عدم رضایت جنسی و عاطفی داشته باشد، درصدد امتحان کردن رابطه دیگری برمی‌آید، زیرا با توجه به شرایط ساختاری جامعه امکان جدایی یا ازدواج مجدد قانونی دشوار است. در محور عوامل فردی، خستگی از زندگی مشترک، هیجان‌خواهی، اختلالات شخصیتی - نظیر پارانوئید، اسکیزوئید، اختلال دوقطبی و... - و خصیصه‌های شخصیتی - مانند شخصیت نمایشی، مرزی، ضد اجتماعی،

خودشیفته- همسو با پژوهش باکوم، اسنایدر و گوردون^۱ (۲۰۰۹)؛ کنجکاوی همسو با پژوهش مارک، جانسن و میلهاسن^۲ (۲۰۱۱) و باکوم، اسنایدر و گوردون (۲۰۰۹) بوده است (صمدی کاشان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۹). گسست پیوندهای عاطفی در خانواده پدری و تجارب ناموفق دوستی‌های پیش از ازدواج را فولادیان و همکاران گزارش کرده‌اند که یافته‌های این پژوهش همسو با آن است (فولادیان و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۸۶). صمدی کاشان و همکاران (۱۳۹۸) احساس حقارت، غرور و خود برتر بینی، عدم بلوغ هیجانی و مشکلات مربوط به نقش و الگوگیری از والدین را گزارش کرده‌اند که این پژوهش با یافته‌های آنان مطابقت دارد. همچنین تنوع‌طلبی همسو با پژوهش رابینستین و ایوانی^۳ (۱۹۹۹) و مارک، جانسن و میلهاسن (۲۰۱۱) بوده است (شیردل، ۱۳۸۵: ۱۳۶).

در محور عوامل نگرشی، نظریه ناسازگاری شناختی فستینگر^۴ (۱۹۵۷) مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به این‌که ریشه بسیاری از مشکلات زناشویی در نوع تفکرات زوجین درباره یکدیگر و روابط آن‌ها نهفته است (صفرزاده شیرالی، ۱۳۹۹: ۸۸)، هنگامی‌که ارتباط نامتعارف اتفاق می‌افتد با توجه به این‌که با نگرش فرد در زمینه تعهد ازدواج مغایرت دارد، ناسازگاری شناختی رخ می‌دهد. هنگامی‌که فرد در معرض دو شناخت گوناگون و بعضاً ناسازگار قرار می‌گیرد، برانگیخته می‌شود که یکی از این دو را گزینش و مزایای آن را برجسته کند و دیگری را رها سازد (احمدی، ۱۳۸۷: ۲۱). ناهماهنگی شناختی موجب تنش درونی و احساس ناخوشایند می‌شود. برای مقابله با این حالت و کاهش و برطرف ساختن ناهماهنگی، سه گزینه وجود دارد: تغییر نگرش، تغییر رفتاری که باعث ایجاد ناهماهنگی شده است و توجیه رفتار مغایر با نگرش. توجیهات شخصی، حق به جانب‌گرایی و دلیل‌تراشی از راه‌های برون رفت از مشکل ناهماهنگی شناختی در این پژوهش بوده است.

در محور عوامل نگرشی، جبران کمبود با پژوهش اتکینز، باکوم و جاکوبسن^۵ (۲۰۰۱) و تریس و جیسن^۶ (۲۰۰۰) مطابقت دارد (صمدی کاشان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۲).

در محور عوامل ازدواج نامناسب، نظریه الگوی هسته‌ای خانواده پارسونز^۷ (۱۹۹۵) مورد توجه قرار گرفته است. از نظر پارسونز، خانواده هسته‌ای خانواده‌ای نکاحی، فرزندپای، نومکان، واحدی مصرفی و وابسته به شغل بیرون از منزل شوهر است که بر اساس همسرگزینی آزاد و بر پایه عشق رمانتیک به وجود می‌آید. در شرایط کنونی و با تغییر ساختار اجتماعی از شکل سنتی به مدرن و در نتیجه، ایجاد نهادهای هم عرض خانواده در عرصه‌های مختلف از جمله اشتغال و تامین نیازهای اقتصادی، خانواده کم کم کارکرد تولیدی خود را از دست می‌دهد و تنها نقش خویشاوندی اعضا نسبت به یکدیگر در آن باقی می‌ماند و تبدیل به خانواده هسته‌ای می‌گردد (گیدنز و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۵۵).

1. Bacom, Snyder and Gordon
2. Mark, Johnson, and Milesen
3. Robinstein and Ivan
4. Festinger
5. Atkins, Bakum and Jacobsen
6. Trace and Jason
7. Parsons

در محور عوامل ازدواج نامناسب، ازدواج در سن پایین را حییبی عسگرآباد و همکاران گزارش کرده‌اند که یافته‌های این پژوهش با آن همسوست (حییبی عسگرآباد و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۶). در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، نظریه انتخاب گلاسرا^۱ (۱۹۹۸) مورد توجه قرار گرفته است. از نظر وی، زوجین تصور می‌کنند که مشکلات زناشویی آنان، ریشه در امور خارج از آنها دارد و سعی دارند با کنترل رفتارهای همسرشان بر این مشکلات فائق آیند. درحالی‌که باید بر رفتارهای خود تمرکز کنند و ضعف‌های مهارت‌های ارتباطی خود را بیابند و موانع ارتباط را متوقف و روابط خود با همسرشان را بهبود بخشند.

در محور عوامل تعاملی و ارتباطی، عدم تمکین همسر به رابطه، فرسایش رابطه جنسی، طلاق عاطفی، قهر و دعوا، فقدان صمیمت عاطفی، سوء رفتار، عدم ابراز احساسات را صمدی کاشان و همکاران گزارش کرده‌اند که یافته‌های این پژوهش با آن مطابقت دارد (صمدی کاشان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۹).

در محور عوامل جامعه و محیط، نظریه‌های تغییر فرهنگ از طریق رسانه اینگلهارت^۲ (۱۹۷۰)، نقش عوامل مذهبی آلپورت^۳ (۱۹۵۵)، نقش عوامل اقتصادی کانگر^۴ (۱۹۰۰)، کاشت گربرنر^۵ (۱۹۶۹) و شرایط بحران سااروخانی (۱۳۷۶) مورد توجه قرار گرفته است. از نظر اینگلهارت، استفاده فردی از رسانه‌ها و به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی بر ارزش‌های فردی تأثیر مستقیم دارد. افرادی که به‌طور مداوم به بیشترین شکل در معرض اطلاعات شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها قرار گرفته‌اند جهت‌گیری‌های آنها نسبت به دین، برابری جنسیتی، معیارهای سنتی اخلاق، نگرش نسبت به دموکراسی و... به‌طور معناداری متفاوت خواهند بود (اینگلهارت، ۱۳۹۵: ۳۷). رشد جامعه شبکه‌ای، مجموعه‌ای از تغییرات فرهنگی را به همراه می‌آورد که به‌جای تمرکز، بر استقلال انسانی و رهایی از اقتدار تأکید دارند (اینگلهارت و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴). در دیدگاه آلپورت، جهت‌گیری مذهبی به دو صورت درونی و بیرونی می‌باشد (سیدعلی تبار و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۹۸). در جهت‌گیری مذهبی درونی، ایمان به خودی خود به عنوان یک ارزش متعالی تلقی می‌گردد و یک تعهد انگیزش فراگیر، نه وسیله‌ای، برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته می‌شود. اما در جهت‌گیری مذهبی بیرونی، مذهب امری خارجی و ابزاری برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. در اغلب تحقیقات داخلی و خارجی نقش مذهب در تعهد زناشویی مورد توجه قرار گرفته است، اما مدرنیزاسیون و افزایش فردگرایی منجر به کاهش دین‌داری و برخی اوقات تفسیر فردی از دین جهت رسیدن به اهداف فردی شده است. در زمینه نقش عوامل اقتصادی، از نظر کانگر، محرومیت اقتصادی تعاملات مثبت زوجین را کاهش می‌دهد و آنها را به‌سوی طلاق سوق می‌دهد. مشکلات اقتصادی در بین زوجینی که منافع خانوادگی آنها برای بقای زندگی در سطح استاندارد مناسب نیست، زندگی زناشویی آنها را بی‌ثبات می‌کند. در زمینه تاثیر رسانه‌ها، نظریه‌پردازان کاشت بر این باورند که یک برنامه ویژه، اثرات چشمگیری بر باورها و نگرش‌های طولانی بینندگان نسبت به دنیا و اعتقادات و باورهای آنها دارد. رسانه‌ها، در قالب

1. Glasser
2. Inglehart
3. Allport
4. Conger
5. Gerbner

فیلم‌ها و سریال‌هایی با موضوع روابط نامتعارف، به عادی‌سازی این‌گونه روابط می‌پردازند و تنوع‌طلبی جنسی را رواج می‌دهند. همچنین بیماری‌ها از عوامل مهم در ارتباطات بین زوجین محسوب می‌شوند. بیماری‌های مزمن جسمی یا روانی سبب بروز ضعف‌های عاطفی و ارتباطی میان زوجین می‌شود و در موارد متعددی از طریق ایجاد مشکلات اقتصادی بر روابط زوجین تأثیرات منفی برجا می‌گذارند. در این میان پاندمی کرونا سبب بروز بحران ارزشی در جامعه و به تبع آن خانواده و روابط بین زوجین شده است. از نظر ساروخانی، در هنگامه بحران ارزش‌ها، ارزش‌های اساسی یک جامعه بر لذت‌طلبی، تمتع‌آنی، مصلحت‌گرایی فردی، سودگرایی، ماده‌گرایی و ابزارگرایی استوارند و انسان‌ها تنها به تمتع می‌اندیشند و فقط مصالح خویشان را در نظر می‌آورند... در این شرایط روابط زوجیت نیز از این قاعده مستثنی نیست و آمار طلاق روز به روز افزایش خواهد یافت (ساروخانی، ۱۳۷۶: ۷).

در محور عوامل جامعه و محیط، محیط شغلی مستعد برای روابط فرا زناشویی، ساعات کار طولانی، دور بودن از همسر، شبکه‌های ناسالم اجتماعی و بیماری‌های جسمی شدید را صمدی کاشان و همکاران گزارش کرده‌اند که یافته‌های این پژوهش با آن همخوانی دارد (صمدی کاشان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۶۹). مصاحبه‌شوندگان اذعان کرده‌اند که با تغییر جامعه و ارزش‌های آن، باورهای آنان نسبت به هنجارهای جامعه، مذهب و تعهد تغییر کرده و با فراگیر شدن شبکه‌های اجتماعی و امکان دسترسی ساده‌تر، امکان ارتباط نامتعارف افزایش یافته است. رفتارها و فضاهای آنلاین گنج‌کننده هستند و خیانت به طور گسترده‌تر و روان‌تر در زمینه آنلاین تعریف می‌شود (وسلر^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۶۷). رسانه‌های اجتماعی راهی برای رفتارهایی فراهم می‌کنند که ممکن است به طور بالقوه برای روابط عاشقانه مضر باشند، مانند برقراری ارتباط با شرکای جایگزین که گاهی اوقات می‌تواند باعث تعارض رابطه، جدایی یا طلاق شود (مک‌دانیل^۲ و همکاران، ۲۰۱۷: ۸۹). اغلب آنان پاندمی کرونا را موجب اهمیت لذت‌جویی بیش از پیش دانسته‌اند که همسو با نتایج پژوهش کوپ‌گوردون^۳ است. وی اذعان داشته است که افزایش استرس ناشی از بیماری همه‌گیر ممکن است زوج‌ها را در معرض افزایش خطر خیانت قرار دهد و داده‌های جمع‌آوری شده در طول همه‌گیری نشان داده است که مردم در سراسر ایالات متحده رفتارهایی انجام می‌دهند که با احتمال بالایی برای تجربه خیانت مرتبط است. عواقب منفی خیانت همچنین به دلیل تلاقی با پیامدهای اجتماعی، عاطفی و مالی COVID-19 احتمالاً برای زوج‌ها در طول همه‌گیری تشدید می‌شود (کوپ‌گوردون و همکاران، ۲۰۲۰: ۹۵۷). همچنین بیشتر آنان به عدم ارتباط عاطفی و جنسی با همسرشان و تمایل به ارضای نیازهایشان در قالب روابط خارج از ازدواج تأکید کرده‌اند.

بنابراین توجه ویژه به آموزش مهارت‌های ارتباطی و جنسی و فرهنگ‌سازی در زمینه نحوه استفاده سالم از شبکه‌های اجتماعی از طریق آموزش و پرورش، رسانه‌های عمومی و نهادهای مسئول ضروری است.

1. Vossler
2. McDaniel
3. Coop Gordon

منابع

- آسایش، محمدحسن؛ فرحبخش؛ کیومرث، سلیمی بجستانی، حسین و دلاور، علی. (۱۳۹۸). «شناسایی و تبیین تجارب و واکنش‌های معنوی زنان قربانی خیانت زناشویی». پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده. دوره ۶، شماره ۱۲، صص ۵۷-۷۸.
- احمدی، حبیب. (۱۳۸۷). روان‌شناسی اجتماعی. شیراز: نشر دانشگاه شیراز
- اشتراوس، انسلم ال. و کریین، جولیت. (۱۳۹۲). مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. ابراهیم افشار. تهران: نشر نی
- اینگلهارت، رونالد و پیپا، نوریس. (۱۳۹۵). جهانی شدن و تنوع فرهنگی. عبدالله فاضلی و ساجده عالمه. تهران: انتشارات کویر
- باومن، زیگموند. (۱۳۸۴). عشق سیال. عرفان ثابتی. تهران: نشر ققنوس
- حبیبی عسگرآباد، مجتبی و حاجی حیدری، زهرا. (۱۳۹۴). «علل خیانت زناشویی از دیدگاه زوجین مراجعه کننده به دادگاه خانواده: یک مطالعه کیفی». خانواده پژوهی، دوره ۱۱، شماره ۴۲، صص ۱۶۵-۱۸۶.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۶). طلاق - پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن. تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- سیدعلی تبار، سیدهادی؛ پورآوری، مینو؛ حبیبی عسگرآباد، مجتبی و محمدعلی پور، زینب. (۱۳۹۴). «مقایسه نگرش به روابط فرا زناشویی و جهت گیری مذهبی کاربران و غیرکاربران شبکه اجتماعی فیس‌بوک». خانواده پژوهی، دوره ۱۱، شماره ۴۳، صص ۲۹۷-۳۰۸.
- شیردل، ملیحه. (۱۳۸۵). «عوامل گرایش زنان و مردان متأهل به رابطه نامشروع جنسی». فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی. دوره ۶، شماره ۲۰، صص ۱۳۳-۱۴۸.
- صفدری، سلمان. (۱۳۷۴). رضایت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- صفرزاده شیرالی، پگاه و باوی، ساسان. (۱۳۹۹). «رابطه علی تمایز یافتگی خود و صمیمیت زناشویی با نگرش به روابط فرا زناشویی از طریق میانجی‌گری تعهد زناشویی در زنان مراجعه کننده به مراکز روان‌شناختی». زن و فرهنگ. دوره ۱۲، شماره ۴۶، صص ۸۷-۱۰۱.
- صمدی کاشان، سحر؛ پورقناد، محدثه و زمانی زارچی، محمد صادق. (۱۳۹۸). «خیانت زناشویی: کاوشی در دیدگاه‌ها، عوامل و پیامدها». رویش روانشناسی. دوره ۸، شماره ۴(۳۷)، صص ۱۶۵-۱۷۶.
- فولادیان، مجید؛ برادران کاشانی، زهرا و دیّاری، مرتضی. (۱۳۹۹). «تحلیل جامعه‌شناختی وقوع رابطه فرا زناشویی: ارائه یک نظریه زمینه‌ای». مسائل اجتماعی ایران. دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۱۷۷-۲۰۶.

- فیروزجائیان، علی اصغر و قدیری، حسن. (۱۳۹۶). «مطالعه پدیدارشناختی دلایل بی وفائی زناشویی». مطالعات اجتماعی ایران. دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۱۲۰-۱۴۴.
- قاسمی، بهزاد، رنجبر سودجانی، یوسف و شریفی، کبیر. (۱۳۹۵). «نقش عملکرد جنسی و تجربه شکست عاطفی در گرایش زوجین به روابط فرا زناشویی». رویش روانشناسی، دوره ۶، شماره ۱(۱۸)، صص ۴۶-۶۸.
- کارگر، مونا؛ قاصد، فاطمه و کیمیایی، سید علی. (۱۳۹۵). «اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباط زناشویی بر کیفیت زندگی و رضایتمندی زناشویی زوج‌های متعارض». فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده. دوره ۱۱، شماره ۳۶(۳۶)، صص ۱۲۳-۱۴۱.
- گلدنبرگ، ایرنه و گلدنبرگ، هربرت. (۱۳۹۶). خانواده درمانی. حمیدرضا حسین شاهی برواتی، سیامک نقشبندی و الهام ارجمند. تهران: ارسباران
- گنجی، قربانعلی؛ گنجی، محمدرضا و گنجی، نادر. (۱۳۹۵). «سنجش میزان سرمایه اجتماعی بر حسب نوع نگرش افراد نسبت به عملکرد ارگان‌های دولتی در استان گلستان». فصلنامه مطالعات سیاسی. دوره ۸ شماره ۳۲(۳۲)، صص ۷۹-۹۲.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۴). جامعه‌شناسی. منوچهر صبوری. چاپ دوم. تهران: نشر نی
- گیدنز، آنتونی و بردسالی، کارن (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی. حسن چاوشیان. تهران: نشر نی
- مالدینوفسکی، برونیسلاو. (۱۳۸۴). نظریه‌ای علمی درباره فرهنگ. عبدالحمید زرین قلم. تهران: گام نو
- مؤمنی جاوید، مهرآور. (۱۳۹۳). روابط فرا زناشویی. تهران: شباهنگ
- هادیان، صبا و امینی، داریوش. (۱۳۹۸). «پیش‌بینی دلدزدگی زناشویی بر اساس هوش عاطفی، مهارت‌های ارتباطی و تعارضات زناشویی زوجین متأهل دانشگاه آزاد همدان». پژوهشنامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱۷۹-۲۱۱.
- هاشمیان‌فر، سیدعلی و هاشمی، مولود. (۱۳۹۲). «بررسی نمودهای عرفی شدن دین در سبک زندگی جوانان شهر اصفهان (با تأکید بر نظریه عرفی شدن)». جامعه‌شناسی کاربردی. دوره ۲۴، شماره ۱(۴۹)، صص ۱۵۳-۱۷۶.
- Aron, Arthur & Fisher, Helen & J Mashek, Debra & Greg Strong, Haifang Li. & Brown, Lucy L. (2005). **“Reward, motivation, and emotion systems associated with early-stage intense romantic love”**. doi: 10.1152/jn.00838.. 94(1):327-347
- Barbaro, N., Pham, M. N., Shackelford, T. K., Zeigler-Hill, V. (2016). **“Insecure romantic attachment dimensions and frequency of mate retention behaviors”**. Personal Relationships, 23, 605-618.
- Barbaro, N., Shackelford, T. K. (2019). **“Environmental unpredictability in childhood is associated with anxious romantic attachment and intimate partner violence perpetration”**. Journal of Interpersonal Violence, 34, 240-269.

- Baumeister, Roy. & Leary, Mark. (1995). **"The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation"**. Psychological Bulletin, 117(3):497-529
- Conger & Elder, Linking. (1900). **"Economic hardship to material quality in stability"**. Journal of marriage and the family, P.646.
- Coop Gordon, Kristina , Mitchell Erica, A. (2020). **"Infidelity in the Time of COVID-19"**. Family Process. September. 956-966
- Mao, Angelina , Raguram, Ahalya. (2009). **"Online infidelity: The new challenge to marriages"**. Indian Journal of Psychiatry, 51(4):302-14
- McDaniel, Brandon T., Drouin, Michelle. (2017). **"Do you have anything to hide? Infidelity-related behaviors on social media sites and marital satisfaction"**. Computers in Human Behavior 66, 88-95
- Nascimento, Bruna S. & Little Anthony . (2020). **"Mate Retention Behaviours and Jealousy in Hypothetical Mate-Poaching Situations: Measuring the Effects of Sex, Context, and Rivals' Attributes Evolutionary"**. Psychological Science, volume 6, 20-29
- Vossler Andreas. & Moller Naomi, P. (2019). **"Internet Affairs: Partners' Perceptions and Experiences of Internet Infidelity"**. Journal of Sex & Marital Therapy. 67-77
- Vowels, L. M., Vowels, M. J., & Mark, K. P. (in press). (2021). **"Is infidelity predictable? Using interpretable machine learning to identify the most important predictors of infidelity"**. The Journal of Sex Research. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/00224499.1967846>
- Weiser, D.A., Niehuis S., Flora J., Punyanunt-Carter N.M., Arias, V.S., Baird, R. H.(2018). **"Swiping right: Sociosexuality, intentions to engage in infidelity, and infidelity experiences on Tinder"**. Personality and Individual Differences, 133, 29-33